

TARİHİ YAPILARDA YANGIN SORUNSALI: ESKİŞEHİR, KUYUCAK KÖYÜ CAMİ ÖRNEĞİ

Hicran Hanım HALAÇ

hicranhalac@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8046-9914

Zakire PEKTAŞ

zzakirepp@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0740-9402

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş Tarihi

Received: 25.03. 2020

Kabul Tarihi

Accepted: 14.06.2020

* Bu çalışma; 20-22 Nisan 2018 tarihinde Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesinin ev sahipliğinde gerçekleştirilen 2. Uluslararası Türk Coğrafyası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi'nde yapılan sözlü bildirinin yayınlanmış tam metninin makale olarak genişletilmiş halidir.

FIRE ISSUES OF HISTORIC BUILDINGS: ESKİŞEHİR, KUYUCAK VILLAGE MOSQUE EXAMPLE

ÖZ

Eski dönemlerden beri kontrol altında tutulmaya çalışılan yangın, tarihi değerlerimizi tahrip etmenin yanı sıra geçmişle olan bağımızı da koparıyor. Özellikle ahşap malzemenin yoğun kullanıldığı yapılar için büyük risk oluşturuyor. Bu bağlamda çalışmamızın kapsamını, Eskişehir ili, Odunpazarı ilçesi, Kuyucak Köyü, Köyiçi Mevkiinde konumlanan, 2011 yılında geçirdiği yangın sonucunda ahşap bindirme tavanı ve ahşap bölümlerinin tamamı yanan, Osmanlı padişahı 2. Abdülhamit döneminde yapılan Kuyucak Köyü camisi oluşturmaktadır. Çalışmamızda; Ahşap bindirme tavanların yapım teknikleri ve çeşitleri açıklanmaktadır. Kuyucak Köyü'nün coğrafi konumu, tarihsel süreçte gelişimi, Kuyucak Köyü Camisinin tarihi, günümüze kadar geçirmiş olduğu değişimler, günümüzdeki durumu ve mimari özellikleri araştırılıp incelenmiştir. Ayrıca yangın öncesi durumu, geçirdiği yangın sonucundaki hasarları ve yangın sonrası uygulanan restorasyon ile meydana gelen değişiklikler incelenip değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçlarında ortaya çıkan en önemli sorun, özgün ahşap bindirme tavan yapım tekniğine uyulmadan caminin restorasyon projesi ve uygulamasında bu tavanın çelik konstrüksiyon ile taşınan bir tavana dönüştürülmesidir. Bu çalışma sayesinde tarihi yapılarımızın belgelenmesinin önemine, rekonstrüksiyon uygulamalarında yapının özgün haliyle örtüşmesi gerekliliğine ve önemli tarihi yapılarımızın özgün değerlerini kaybetmeden geleceğe aktarılması için onları tehdit eden yangın tehlikesinin önlenmesine dönük tedbirler alınmasına dikkat çekmek hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yangın, Bindirme Tavan, Tarihi Yapı, Restorasyon, Eskişehir Kuyucak Cami

ABSTRACT

The fire, which has been kept under control since ancient times, is destroying our historical values as well as breaking down our past dependency. It composes a great risk especially for buildings where wooden materials are heavily used. In this context, the scope of our work constitutes the Kuyucak Village Mosque, which was located in Eskişehir, Odunpazarı, Kuyucak Village and built in the period of the Ottoman Sultan Abdülhamit II, and all of the wooden overlap ceilings and sections were burnt as a result of the fire in 2011. In our study, Construction techniques and types of wooden overlap ceilings are explained. The geographical location and historical development of Kuyucak Village, the history of Kuyucak Village Mosque, the changes that have been experienced up to date, the present situation and architectural features have been examined. In addition, the pre-fire situation, the damage caused by the fire, and the changes that occurred with the restoration applied after the fire have been examined and evaluated. The most important problem that arises in the evaluation results is that this ceiling is transformed into a ceiling carried by a steel construction in the application and restoration project of the mosque without respecting the original wooden overlay ceiling construction technique during the restoration process. The aim of this study is to emphasize the importance of documenting our historical structures, the necessity of the reconstruction works overlap with the original structure, and the measures to prevent the danger of fire threatening them to be transferred to the future without losing the original values of them.

Keywords: Fire, Overlap Ceiling, Historical Building, Restoration, Eskişehir Kuyucak Mosque

GİRİŞ

Makalenin konusunu, bugüne dek herhangi bir bilimsel araştırmanın konusu olmayan Odunpazarı İlçesi'ne bağlı Kuyucak Köyü camisinin geçirdiği yangın ve bu yangından sonra yapıya uygulanan restorasyon çalışması oluşturmaktadır. Caminin yangında yok olan ahşap döner eksenli bindirme tavanına restorasyon çalışması esnasında seçilen müdahale yönteminin değerlendirilmesi çalışmanın öncelikli amacıdır.

Ayrıca tarihi yapılarımızın zarar görmesine hatta yok olmasına neden olan yangın faktörüne dikkat edilmesi ve gereken önlemlerin alınması gerekliliğinin üzerinde durulmuştur. Kültür varlıklarının yok olma tehlikesine karşı belgelendirme çalışmalarına hız verilmesi gerektiği vurgulanmıştır

Bu çalışma Kuyucak Caminin döner eksenli bindirme tavanının tanıtılması ve geçirdiği yangın sonucunda uygulanan restorasyon sırasında bu tür tavanın inşa geleneğinin sürdürülmemesi ve çelik strüktür üzerine süsleme olarak uygulanmasının yapının özgünlüğünü bozduğunu göstermek açısından oldukça önemlidir.

Konuyla ilgili yayınların tarandığı arşiv çalışmalarının ardından çalışmanın konusunu teşkil eden tavanlar, Eskişehir'in diğer ilçelerinde bulunan yayınlara yansımış döner eksenli bindirme tavanlı camilerle benzer özellikler taşıdığı saptanmıştır. Tarihi yapılarda çıkan yangınların sebepleri ve alınan önlemler incelenmiştir. Gelenekel yapılarda restorasyon yapılırken yapıya özgünlüğü bozulmadan müdahale edilmelidir. Mevcut tarihi verilerin sınırları içinde kalarak yapının özgünlüğünü korunmalıdır ve tarihi bütünlüğü bozulmamalıdır. Bu durum; Icomos Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nün, Uygulama İlkeleri alt başlığının 6. maddesinde¹, Icomos ahşap tarihi yapıların korunması için ilkelerinin 8.² ve 9.³ maddelerinde ele alınmıştır.

Malzeme seçiminin de hassas olunmalıdır. Olabildiğince özgün malzeme yerinde tutulmalıdır. Yeni malzeme kullanılırken de yapım tekniklerine ve yüzey dokularına sadık kalınmalıdır. Bu durum; Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler Tüzüğü'nün 3.10. maddesinde, Nara Özgünlük Belgesinin 9. ve 13. maddelerinde, Icomos Ahşap Tarihi Yapıların Korunması İçin İlkelerinin 7. 9. ve 13. maddelerinde, imari mirasın analizi, korunması ve strüktürel restorasyonu için ilkelerinin 3.10. maddesinde ele alınmıştır. Belgeleme çalışmaları zamanında ve aslına uygun olarak yapılmalıdır. Herhangi bir müdahaleden önce yapının ve elemanlarının durumu ve müdahale aşamasında kullanılan malzemeler özenle belgelenmeli ve arşivlenmelidir. Bu durum Icomos Ahşap Tarihi Yapıların Korunması İçin İlkelerinin 1. maddesinde⁴, Icomos Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nün, Uygulama İlkeleri alt başlığının 1. maddesinde⁵ ele alınmıştır.

¹ Zaman içinde yapılan değişiklikler saygı görmeli ve geleneksel mimarinin özelliğini yansıtan bir belge olarak değerlendirilmelidir. Normal olarak, geleneksel yapıların restorasyonunda hedef yapının bütün parçalarının tek bir döneme göre onarılması olmamalıdır.

² Müdahale stratejisi geçerli olan kültürel değerleri dikkate alınmalıdır.

³ Eğer yapının özgünlüğüne zarar vermeyecek veya aşırı müdahale gerektirmeyecekse, yapının ilk işlevi sürdürülmeli veya restore edilmelidir.

⁴ Bir müdahaleye karar vermeden önce, taşıyıcı sistemin ve bileşenlerinin durumu, daha önce yapılmış olan müdahaleleri de kapsayacak şekilde, dikkatle belgelenmelidir.

⁵ Geleneksel bir yapıya yapılacak her tür müdahalede tedbirli olunmalı; işe başlamadan önce yapının biçimi ve strüktürü ayrıntılı olarak incelenmelidir. Bu çalışma sonunda hazırlanacak rapor ve belgeler halkın rahatça ulaşılabilceği bir arşivde saklanmalıdır.

Literatüre baktığımızda ahşap bindirme tavan uygulamasıyla ilgili olarak; Akın, G., (1991), çalışmasında Türklerin hem Orta Asya'da hem de Anadolu'da Tütekli örtü geleneklerini konu almış ve bu tarz tavanların bulunduğu camileri incelemiştir. Parla, C., (2005), çalışmasında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesindeki ahşap bindirme tavanlı camilerin analizi ve belgelemesini yapmıştır. Aktürk, G., (2006), çalışmasında; Eskişehir'in Mahmudiye ilçesindeki döner eksenli bindirme tavanlı camileri ve bu tavan geleneğini incelemiştir. Çalışmamızın konusunu oluşturan

Eskişehir Kuyucak Köyü camisinin restorasyon çalışmasında özellikle tavan strüktürü için karşılaştırma yapılabilecek kaynaklar mevcuttur.

Tarihi yapılarda yangın korunumu ile ilgili olarak; Özgünler, M., (2018), çalışmasında tarihi binalarda yangına karşı korunma mevzuatını irdlemiştir. Yine yangına maruz kalan Galatasaray Üniversitesi, Haydarpaşa Tren Garı, Bursa Kapalıçarşı gibi tarihi yapılarımız tezlere konu olmuştur. Bu tezlerde tarihi yapıların koruma sorunları ve alınabilecek önlemler açıklanmıştır.

Eskişehir'in Kuyucak Köyü ile ilgili olarak; Bayar, M., (2004), çalışmasında Karakeçili yörük aşiretinin Eskişehir'e iskanı anlatmıştır. Say, Y., (2009) çalışmasında Karakeçili aşiretini ve Kuyucak karyesine yerleşen Özbekli cemaatini anlatmıştır. Sert, G., (2015) Eskişehir ili yörük ağızlarını ele almıştır. Kuyucak Köyü bir yörük köyü olduğu için bu çalışmalar yolumuza ışık tutmuştur.

BİNDİRME VE DÖNER EKSENLİ BİNDİRME TAVAN TANIMLARI, DÖNER EKSENLİ BİNDİRME TAVAN TİPLERİ

Bindirme tavan; daha çok kare ya da kareye yakın mekanların açıklıkları elde bulunan kiriş boyundan fazla olduğu zamanlarda kullanılan, kirişlerin tek bir merkeze doğru kademeli biçimde küçülerek, kare ya da çokgen yüzeyler oluşturarak birbirlerinin üzerine binmeleri sonucu oluşan bir örtü sistemidir. Ayrıca kendi kendini taşıyan bir konstrüksiyon olduğu için oldukça büyük mekân açıklıklarını düşey taşıyıcılara gereksinim duymadan örtme imkânı verir. (Parla, C., Altınsapan E.,2004) (Şekil 1A)

Döner eksenli bindirme tavanlar, tüteklikli kubbe, tüteklikli tavan ya da kırlangıç kubbe,(Şekil 1B) olarak da bilinen tavanlarla, aynı teknik ve biçimlere sahiptirler. Karşılıklı duvarlar arasındaki mesafeyi geçmekte yetersiz kalan kirişler, ilk olarak köşelere çapraz şekilde yerleştirilerek açıklık daraltılır. Daha sonra, köşe kirişlerinin üzerine bu sefer duvarlara paralel kirişler oturtulur ve konstrüksiyon, çapraz ve paralel kirişlerin almalı şekilde birbirini takip ederek en yukarıda bir kenarı yaklaşık 50 cm olan bir kareye ulaşıncaya kadar devam eder. En üstte kalan küçük açıklık ise konutlarda duman deliği olarak kullanıldığı için "Tüteklikli Örtü" terimi ortaya çıkmıştır. (Parla,2005; Akın,1991)

Şekil 1: Bindirme ve Kırlangıç Tavan Örnekleri

Şekil 1A: Kuyucak Cami ahşap bindirme tavan⁶

Şekil 1B: Kırlangıç tavan örneği⁷

Döner eksenli bindirme tavanlar, mekânların duvarlarına veya mekânların içlerinde bulunan desteklere yerleştirilen kirişlerin belirli açılarla üst üste dizilmesiyle meydana gelmektedir. Bu tavanlar kirişlerin oluşturduğu ortadaki alanın şekil bakımından kare, altıgen, sekizgen ve daha fazla kenarları bulunan çokgen biçimi olmasına göre isimlendirilir.

Kare Altyapılılar

Kare altyapılılarda, çapraz köşe kirişleri kare altyapının kenarortaylarıdır. Yani ilk dört kiriş, eksenini 45° çevrilmiş ikinci bir kare oluşturur. Daha sonra da sistem, hep 45° döndürülmüş ve giderek küçülen karelerle devam eder. (Akın,1991) (Şekil 2A)

Altıgen Altyapılılar

Altıgen altyapılılarda, dikdörtgen bir altyapının üzerine oturan çapraz köşe kirişleri, dikdörtgenin uzun kenarlarına 60°, dar kenarlarına 30° bir açıyla konumlandırılır. Altıgen biçimi oluşturmak için ilk sırada dört kiriş yeterlidir ama daha üstteki katlarda kiriş sayısı altıya yükseltilir. İkinci katda, kirişlerin uçları karşılıklı duvarların ve alttaki kirişlerin kenarortaylarına yerleştirilir. Daha sonraki katlar da aynı biçimde ve küçülerek devam eder. (Aktürk,2006) (Şekil2B)

Sekizgen Altyapılılar

Sekizgen altyapılılarda, çapraz kirişlerin uçları köşelere daha yakın seçilerek, kare altyapı bir sekizgene çevrilir. Bundan sonraki aşamaları altyapıya çapraz ve paralel kirişlerden oluşan ve giderek çapı küçülen tabakalar, almaşık olarak birbirini takip eder. Bu tipte, kare tipe göre daha kısa kirişler ve daha fazla tabaka kullanılır. Kenar ve tabaka sayılarının artması, örtünün kubbe biçimine daha fazla yaklaşmasına neden olur. (Akın,1991) (Şekil2C)

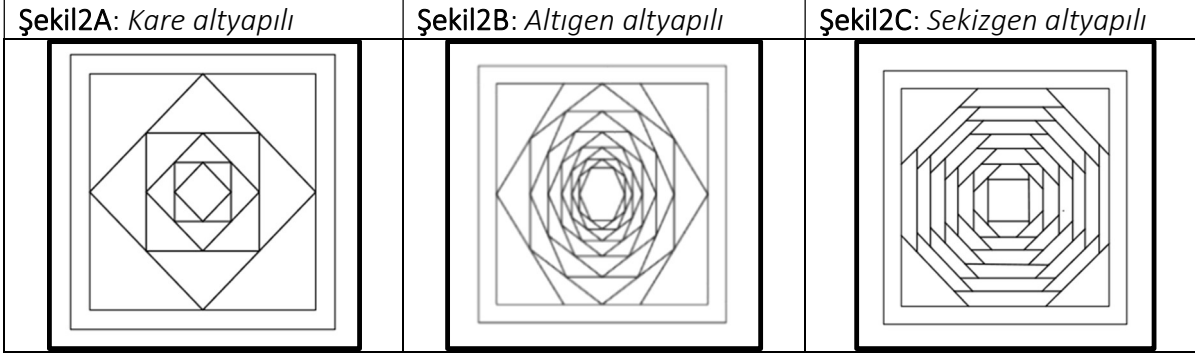
Sekizden Fazla Sayılarda Kenarlı Olan Çokgen Altyapılılar

Döner eksenli bindirme tavanlarda nadir kullanılan tiptir. İlk olarak tabana çokgen biçimi verecek şekilde yerleştirilen kiriş boyları her zaman eşit olmayabilir. Bazen herhangi bir düzen gözetmeksizin başlayan bindirme katlar, birkaç kat sonra altıgen veya sekizgene dönüştürülerek bitirilebilir. Bu tipte kullanılan kiriş sayılarının fazla olması sebebiyle elde edilen örtü kubbeye daha fazla yaklaşır. (Aktürk,2006)

⁶Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

⁷Kaynak:https://igx.4sqi.net/img/general/600x600/31574788_DaOYuBXU4nVapNSnxKkDvLT5HW50fOVbK7zobOrTsQ.jpg
erişim tarihi: 08.11.2018

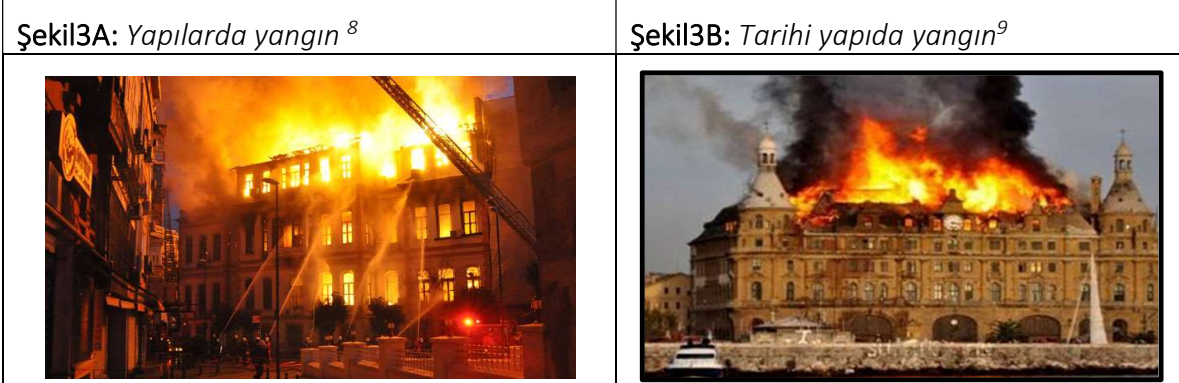
Şekil2: Bindirme tavan çeşitleri

TARİHİ YAPILARDA YANGIN

Yangın büyük boyutlu ve kontrolsüz yanma olayıdır. (Şekil 3A) Milli servetimiz olan tarihi yapıların zarar görüp yok olmasındaki en büyük etkidir. Maalesef yangın, sadece tarihi yapılarımıza zarar vermekle kalmayıp yok ettiği için geçmişle olan bağımızı da koparmaktadır. Ahşap malzemeyle inşa edilmiş tarihi yapılardan günümüze ulaşanlar gelişen teknoloji ve enerji tüketimindeki artış nedeniyle, yangına karşı oldukça korunaksızdırlar. Bu yapılar bazen kaza nedeniyle bazen de kasten yangın tehdidinde yenik düşmektedirler. (Şekil 3B) Elektrik sistemindeki eksiklikler ve hatalı döşenmiş alt yapı nedeniyle oluşan yangınlar da büyük değere sahip yapıları yok etmektedir.

Şekil3: Tarihi Yapılarda Yangın Faktörü

⁸Kaynak:<https://www.google.com.tr/url?sa=i&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjNr6u0lsfeAhVJbVAKHRH2B9MQjRx6BAGBEAU&url=https%3A%2F%2Fwww.kibrissondakika.com%2Falmanyada-turklerin-yasadigi-binada-yangin%2F&psig=A0vVaw1nRQjO8pafaV059tc1lqjz&ust=1541848094427123> erişim tarihi: 08.11.2018

⁹Kaynak:https://www.google.com.tr/url?sa=i&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjnqKGCmMfeAhUREVAKH RFqBa4QjRx6BAGBEAU&url=http%3A%2F%2Fwww.yapi.com.tr%2Fhaberler%2Fhaydarpasada-yanginin-sebebi-izolasyonmalzemesi_110766.html&psig=A0vVaw0lZwjLL0eyHHY6FO3ONY5u&ust=1541848652124916 erişim tarihi:08.11.2018

Tarihi yapılarda ilk olarak yangına sebep olabilecek riskleri ortadan kaldırmak gerekmektedir. Fakat tarihi binaların yapı malzemelerinin büyük bir kısmının ahşap olması yangın riskini arttıran önemli bir etkidir. Yangından kaynaklanan olası can ve tarihi eser kayıplarının yerine getirilmesi asla mümkün olmamaktadır. Bu sebeple tarihi yapılarda kurulacak olan yangın korunum sistemlerine karar verilirken insan sağlığı göz önünde bulundurulmalıdır ve yapının orijinaline en az zarar veren sistemler tercih edilmelidir. Bunlar; yangın algılama sistemleri (Duman ve/veya sıcaklık dedektörleri), iç ve dış otomatik söndürme sistemleri, yangın uyarı sistemleri ve yeterli basınçta müdahale suyu sağlayacak pompalar olabilir.(Özgünler,2017)

KUYUCAK KÖYÜ

Şekil 4: Kuyucak Köyü Konumu

Şekil4A: Eskişehir-Kuyucak-Seyitgazi ilişkisi

Şekil4B: Kuyucak köyü kuşbakışı

Kuyucak Köyü; Eskişehir'e 32 km, Seyitgazi'ye 20 km, uzaklıktadır. (Şekil4A) Tekke Tepesi'nin kuzey yamaçlarına kurulan, Ardıç Tekke, Mut Tepesi ile çevrili olan 50 hanelik, yaklaşık 200 kişinin oturduğu bir yerleşim yeridir. (Şekil4B) Köy gelişme evresinde tepelerin arasındaki vadiye doğru yayılmıştır. (Say, 2009) Kuyucak Köyünde bulunan antik malzemeler, burasının arkaik devirden itibaren sürekli kullanıldığını gösterir. XVI. yüzyıla ait vesikalarda Murad oğlu Ali'nin yeri olduğunu görülür. (Bayar, 2004) Kuyucak'a XIX. yüzyılın başlarında Karakeçili Yörükleri yerleşmeye başlamışlardır. Köyün etkin sülalesi "beyler" lakabı ile anılan Karakeçili Yörük Aşiretinin "Özbekli Cemaati'ne mensuptur ve bu cemaat Özbekistan bölgesinden gelmiştir.

Cemaat, Eskişehir ve civarına XIX. Yüzyılın başlarında, aşiret beyi Hacı Kerim Bey döneminde gelir. Bir süre konar-göçer yasarlar. Karaca Hacı Mehmet Bey zamanında Konnamış mevkiini yurt edinirler. Oğlu Hacı Bekir Bursa valisi Ahmet Vefik Pasa ile iyi ilişkiler kurar. Pasa tarafından taltif edilir. Yörük Aşiretlerinin yönetimi ve denetlenmesi işiyle görevlendirilir. Aşireti Konnamış'tan, Kuyucak'a getirir ve buraya yerleşir. Burada, Devletin kurduğu Balıkesir'deki yünlü dokuma işletmesine yün ve yapağı üretiminde görevlendirilirler. Hacı Bekir Bey, böylece devlet ile aşiret arasındaki yakınlığı sağlar. Vergiden muaf tutulurlar. (Bayar, 2004)

Hacı Bekir Sıddık Bey, Kuyucak'a ahşap mimarinin şaheseri sayılacak iki bina yaptırmıştır. Birisi kendi evidir. (Şekil5A) Diğeri misafirhanedir. (Şekil5B) Kuyucak önemli yollar üzerinde olduğu için gelenlerin, geçenlerin kalmaları için yapılmıştır. İki katlı olan misafirhanede; aşiret beyleri ile önemli toplantılar yapılmış, bayramlarda kabul törenleri, düğünler hep bu binada yapılmıştır. Halende bu gelenek devam etmektedir. (Bayar, 2004)

Şekil5: Kuyucak Köyündeki Mimari Yapılar

Şekil5A: Kuyucak Köyü bey konağı

Şekil5B: Kuyucak Köyü Misafirhanesi

Ayrıca Karakeçili aşiretinin ünlü komutanı Hacı Bekir Siddık Bey buraya 1900 yılında bir okul, (Şekil6A) bir de cami yaptırmıştır. (Şekil6B) Bunları takiben yollar, ahşap saraylar ve misafirhaneler yaparak köyü imar etmiştir. (Bayar, 2004)

Şekil6: Kuyucak Köyündeki önemli taşınmaz kültür varlıkları

Şekil6A: Kuyucak Köyü okulu

Şekil6B: Kuyucak Köyü camisi

Ayrıca bu konuda yapılan araştırmalarda da pek bilinmeyen, XIX. Yüzyılda Hacı Bekir tarafından işletilen soda fabrikası da köyü diğer köylerden farklı kılacak önemli bir ticari merkez haline getirmiştir. (Bayar, 2004)

KUYUCAK CAMİ

Yapının Konumu Ve Tarihi

Kuyucak Camisi, Kuyucak Köyü, Köyiçi Mevkiinde, Köyün içinden geçen anayol üzerinde bulunmaktadır. Yapının banisi ve usta kitabeleri günümüze ulaşmamış olup yapının kesin tarihi bilinmemekle beraber köy halkına göre 200 yıllıktır.

Yapının Mimari Özellikleri

Cami, geniş bir bahçe içinde ve tek katlı ve tek mekanlı (Şekil7D) olarak inşa edilmiştir. Beden duvarları kaya zemin üzerine yapılmış olup, temel mevcut değildir. Yapı tekniği olarak almaşık moloz taş ve horasan harçlıdır. Özgün ahşap bindirme tavana sahiptir. (Şekil7B) İç kısımda altta ve üstte beş kemerli son cemaat mahali, müezzin ve kadınlar mahfili bulunmaktadır. (Şekil7C) Beş kemerli kadınlar mahfilinin kemerleri kesme taştan, kemer ayakları ahşap sütundan üstü bağdadi siva olarak yapılmıştır. Cephesindeki revak üç kemerlidir. Kuzeybatı köşesinde minaresi, (Şekil7H) avlu duvarının kuzeyinde dıştan tek kemerli çeşmesi vardır. (Şekil7F) Caminin minare kısmı kesme taştan, gövde kısmı tuğla üzeri siva olarak yapılmış ve tek şerefelidir.

Girişi kuzeyden olan caminin revak kısmı sonradan kapatılmıştır. (Şekil7A) Orta kemerden sonradan portal kapı açılmıştır. Bahçe içine yine sonradan kapalı şadırvan ve tuvalette yapılmıştır. (Şekil7E) Ayrıca doğu duvarına bitişik müstemilat ilave edilmiş ve revak kısmına buradan da giriş verilmiştir.(Şekil7G)

Şekil7: Kuyucak Köyü Camisi

Şekil7A: Giriş cephesi	Şekil7B: Ahşap bindirme tavan
	
Şekil7C: Müezzin ve kadınlar mahfili	Şekil7D: İç mekan
	
Şekil7E: Şadırvan ve tuvalet	Şekil7F: Bahçe duvarındaki çeşme
	
Şekil7G: İlave giriş	Şekil7H: Minare
	

1973-1975 yıllarında cami büyük bir onarım geçirmiştir. Kuyucak köyü sakini ve bizzat onarıma tanıklık eden İbrahim Çakır'ın anlatımları, derz siva ve kalem işlerine yapılan badana raspalarında ortaya çıkan bulgularda camide şu değişiklikler yapılmıştır; son cemaat mahalinde ahşap camekanlı kısımlar kaldırılarak tuğla duvarlar yapılmış, zemine karo mozaik döşenmiştir. Bina köşelerinde çürüyen kısımlar tuğla duvar ile tamamlanmıştır. Kemerli olan pencereler kemer kısımlarının altında demirli lento atılarak kemersiz hale getirilmiştir. Çatıda oluklu kiremitler Marsilya kiremitle değiştirilmiştir. 1903 yılında yapılan kalem işi süslemelerin üstü badana yapılarak yeni kalem işleri yapılmış. Bina giriş kısmında beton merdivenler yapılmış olup ayrıca betondan tretuar yapılmıştır.¹⁰

Yapının Geçirdiği Yangın ve Yapıya Verdiği Hasarlar

Caminin, 2011 yılında bacadan sıçrayan alev sonucunda çatı dahil ahşap bütün bölümleri yanmıştır. Sadece kalınlığı 80-85 cm arasında değişen duvarları ve minaresi kalmıştır.¹¹(Şekil7A) Beden duvarları içinde kullanılan ahşap lentoların görünen kısımları da yangında yanmıştır ve duvar sıvaları zarar görmüştür. (Şekil7C) (Şekil7D) Mekân içindeki mahfili oluşturan ahşap kemer ayaklarının bağdadi sıvası yangın esnasında zarar görmüş ve bu hasar ahşap kısımlara kadar işlemiştir. (Şekil7B) Zarar gören kısımlar restorasyon çalışması hemen yapılmadığı için 4 yıl kadar açıkta kalmıştır ve hava şartlarından dolayı da bozulma hızlanmıştır.

Şekil7: Kuyucak Camisi yangın sonrası durumu

Şekil7A:Yangın sonrası genel durum	Şekil7B:Kemer ayakları
	
Şekil7C:Ana giriş kapısı	Şekil7D:iç mekan
	

¹⁰ 05.02.2016 tarihli Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu raporu

YAPIYA ÖNERİLMİŞ VE UYGULANMIŞ RESTORASYON ÇALIŞMASI

Giriş Cephesi

Kuyucak Köyü camisinin restorasyon çalışmasında giriş cephesindeki sonradan boyanmış kısımlar boya raspası edildiği ve aslında kemerli olup sonradan müdahale edilip kemer kısımlarının altına lento atılarak kemersiz hale getirilen pencerelerin ilk haline getirildiği görülmektedir. Giriş kapısının da aynı şekilde sonradan kapatılmış üst kemerli kısmı açılmıştır.

Ahşap Bindirme Tavan

Caminin ahşap döner eksenli bindirme tavanı orijinalinde 4 basamaklıdır ve ortasında yine ahşap tavan göbeği bulunmaktadır. Yangından sonra tamamen yok olmuştur. Yapılan restorasyon çalışmasında tamamen yitirilen tavan yerine yapım teknikleri bindirme tavan yapımına uymayan yeni bir tavan yapılmıştır. Orijinal döner eksenli ahşap bindirme tavan yerine restorasyon projesi çizimlerinde de uygulamada da maalesef çelik taşıyıcı ahşap tavan yapıldığı görülmektedir. Oysa döner eksenli bindirme tavanın zaten kendisi bir strüktürdür yani kendi kendisini taşıyabilen bir sistemdir. Özgün durumuyla yapılması önem arz etmektedir.

¹² Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

¹³ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

¹⁴ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

¹⁵ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

¹⁶ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

¹⁷ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

¹⁸ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

¹⁹ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

²⁰ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

²¹ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

Son Cemaat Mahfili, Kadınlar Mahfili ve Kadınlar Mahfili Tabanı

Caminin altta ve üstte beş kemerden oluşan son cemaat mahali ve kadınlar mahfili yangında tamamen yok olmuştur. Yangın öncesinde kemerlerin taşıyıcı ayaklarının içi ahşap ve üzeri bağdadi sıva ile sıvalı iken, restorasyon uygulamasında da ahşap strüktür inşa edilip üzerinin sıvandığı görülmektedir.

Caminin özgün halinde tavan duvar geçiş detaylarında dört tarafta da kalem işi Ayet-el Kürsi yazılıdır. Bu işçilik restorasyon çalışmasında da uygulanmıştır. (Şeki12E)

Caminin tamamen yanmış ve ahşap olan kadınlar mahfili tabanının ve çıkış merdiveninin yine ahşap malzeme ile yeniden yapıldığı görülmektedir.

Mihrap

Caminin mihrabında ahşap malzeme kullanılmadığı için herhangi bir malzeme kaybı olmamıştır sadece kirlenmiştir. Retorasyon uygulamasında ise temizlenip sıvasının yenilendiği görülmektedir. Mihrap üzerindeki detaylara uygulama sonrasında yer verilmemiştir. Ayrıca üst pencere özgün halinde eşkenar dörtgen formunda iken uygulama sonrasında dairesel formda pencere kullanılmıştır.

²² Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

²³ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

²⁴ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

²⁵ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

²⁶ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

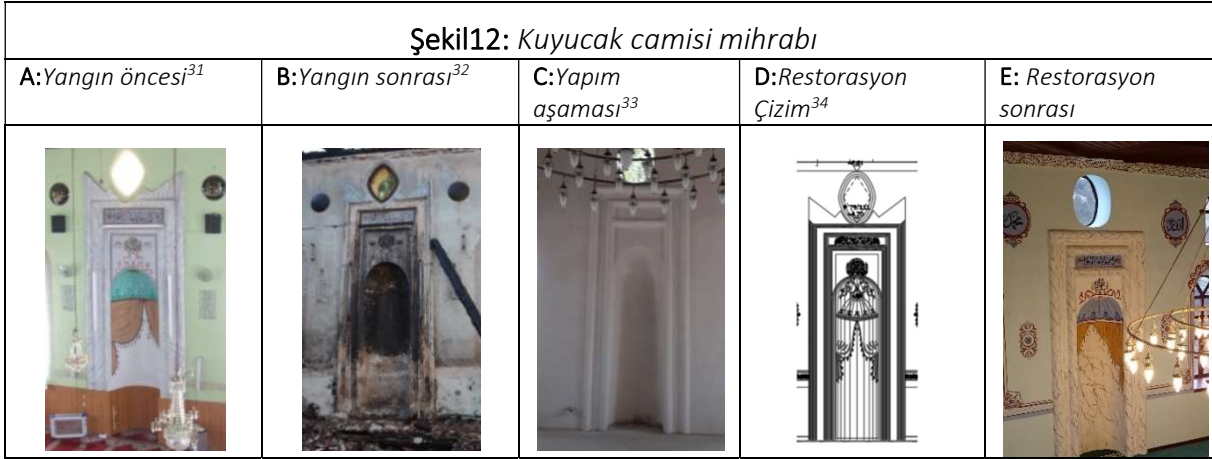
²⁷ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

²⁸ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

²⁹ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

³⁰ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

Şekil12: Kuyucak camisi mihrabı

Minber

Caminin ahşap minberi yangın esnasında tamamen yanmıştır. Restorasyon uygulamasında yenilediği görülmektedir.

Şekil13: Kuyucak camisi minberi

SONUÇ

Kültür toplumlar arasında farklılaşan, toplumlari birbirinden ayıran bir unsurdur. Soyut bir kavram olan kültürün maddi yansımaları içerisinde de o kültürün mimarisi gelir. Her geçen gün çeşitli sebeplerle sayıları azalan kültürel varlıklarımızı bilimsel ve çağdaş yöntemlerle korumaya almak gerekmektedir. Anıtsal ve tarihsel değeri olan kültürel varlıklarımızın, geleceğe en doğru şekilde aktarılması sağlanmalıdır.

Çalışmamızın içeriğinde tarihi yapılarda yangın sorunsalı kapsamın da Eskişehir Kuyucak Köyü Cami incelenmiştir ve şu sonuçlara varılmıştır.

Tarihi yapılarda özellikle ahşap malzemenin yoğun kullanıldığı çatılarda ve tavanlarda yangın riski daha fazladır. Bundan dolayı bu bölgelerde tarihi yapının aslına zarar vermeden yangın güvenlik seviyelerinin artırılmasına ve uyarı sistemlerine gereksinim vardır.

³¹ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

³² Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

³³ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

³⁴ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

³⁵ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

³⁶ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

³⁷ Kaynak: Eskişehir Kuyucak Köyü Derneği

³⁸ Kaynak: Eskişehir Valiliği Yikob

Tarihi yapılarda çıkan yangınların hızla yayılmasının sebeplerinden biri de yapılara sonradan ihtiyaç halinde eklenmiş olan elektrik ve ısıtma sistemleridir. Bunu durumda yapının aslını bozmadan kabloları açıkta bırakmak yerine çelik boruların içinden geçirerek ya da yangına dayanıklı kablolar kullanarak önlenabilir. Tarihi yapıların restorasyonu sırasında, tadilat veya onarımında yangın riskine önem verilmelidir. Geçmişle aramızda köprü olan kültürel varlıklarımız her zaman için yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu tehlikeyi göz önüne alarak tarihi yapılarımızın özgün değerlerini kaybetmemek için yapıların belgelenmesine hız katılmalıdır ki böyle bir sonla karşılaşılırsa bu belgeler rekonstrüksiyon çalışmalarına kaynaklık edebilsin. Ayrıca olası bir rekonstrüksiyon uygulamasıyla karşı karşıya kalınırsa uygulamanın yapının özgün haliyle örtüşmesi için gereken önem gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKIN, G. (1991). Tüteklikli Örtü Geleneği: Anadolu Cami ve Tarikat Yapılarında Tüteklikli Örtü. Vakıflar Dergisi, 323-354.
- AKTÜRK, G. (2006). Eskişehir'in Mahmudiye İlçesi'ndeki Döner Eksenli Bindirme Tavanlı Camiler ve Döner Eksenli Bindirme Tavan Geleneği. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAYAR, M. (2004). Karakeçili Yörük Aşiretinin Eskişehir'e İskanı. İstanbul: Lider Ajans Yayıncılık.
- ÖZGÜNLER, M., (2018), Tarihi Binalarda Yangına Karşı Korunma ve Mevzuatın İrdelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi 9, 14-21.
- PARLA, C. (2005). Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- PARLA, C., & ALTINSAPAN, E. (2004). Eskişehir, Selçuklu ve Osmanlı Yapıları I. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- SAY, Y. (2009). Karakeçili Aşireti ve Eskişehir'e İskanı İle Kuyucak Karyesi'ndeki Özbekli Cemaati. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic , 1903-1954.
- SERT, G. (2015). Eskişehir İli Yörük Ağzları. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.